LIMBA ROMÎNĂ ÎN ŞCOLILE CU LIMBA DE PREDARE MAGHIARĂ

DE

G. SCRIDON şi GH. BULGĂR

În patria noastră, printr-o justă politică naţională, se sprijină în chip consecvent, pe baza deplinei egalităţi în drepturi, dezvoltarea culturii şi a limbii minorităţilor naţionale paralel cu studiul temeinic al limbii romîne ca limbă comună pentru toţi cetăţenii Republicii noastre.

« Cunoaşterea limbii romîne este necesară pentru fiecare om al muncii din R.P.R. aparţinînd oricărei naţionalităţi, pentru că ea ajută să se cimenteze şi mai bine unitatea politică şi socială a tuturor oamenilor muncii în ţara noastră » [1]. În vederea acestui scop, M.I. a elaborat numeroase manuale, metodici şi un bogat material didactic, informativ, ştiinţific care să faciliteze învăţarea limbii romîne.

În cele ce urmează ne propunem să analizăm pe scurt activitatea depusă în şcolile cu limba de predare maghiară în ceea ce priveşte studiul limbii romîne. Vom porni de la programe şi manuale, deci de la ceea ce se propune şi ar trebui să se facă, la ceea ce s-a realizat, la ceea ce se vede şi se poate constata mai ales în lumina examenelor de fine de an.

Trebuie să spunem de la început că atît în privinţa programelor, a manualelor şi a metodicii de predare a limbii romîne, cît şi a rezultatelor concrete obţinute pînă acum, s-au realizat progrese serioase. Astfel putem înregistra succese însemnate la studiul limbii romîne dobîndite de numeroase şcoli din Cluj şi de Liceul mixt maghiar din Bucureşti.

În întocmirea programelor şi a manualelor se vede preocuparea permanentă de a sistematiza materialul pe baze ştiinţifice şi, în acelaşi timp, potrivit cu posibilităţile de înţelegere ale elevilor. Se trece însă prea uşor peste unele probleme

[1] « Programa de limba romînă clasele I—IV pentru şcolile cu limba de predare a minorităţilor naţionale », Bucureşti, 1952.

BDD-A10211 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 17:04:20 UTC)

esențiale, cum ar fi *metoda comparativă*, care trebuie să stea la baza studierii limbilor. Nu reiese suficient de clar că trebuie să pornim totdeauna dela materialul de limbă maternă cunoscut elevilor și să punem mereu în paralelă atît faptele de limbă care pot fi analizate pe bază de analogie, cît și cele care pot fi adîncite prin contrast. « Studierea limbii romîne în aceste școli (ale minorităților naționale) trebuie să se sprijine pe cunoașterea limbii materne de către elevi și pe studiul comparativ al fenomenelor gramaticale ale ambelor limbi » [1].

Programele accentuează asupra faptului că vocabularul trebuie să constituie o preocupare de bază în predarea limbii: « Prima sarcină a profesorului de limbă romînă este *îmbogățirea vocabularului*, care servește ca material de construcție pentru limbă, așa cum ne învață tovarășul Stalin » [2]. De fapt, tocmai în conformitate cu tezele staliniste se impune studiul temeinic al *fondului principal de cuvinte*, nu al vocabularului luat în întregimea lui. Studiul fondului principal de cuvinte și al gramaticii, care împreună alcătuiesc « esența specificului » unei limbi, trebuie adîncit cu toată seriozitatea, printr-o prelucrare metodică, continuă, bazată pe un material de fapte adecvat programului.

Din păcate, programele și manualele existente sînt uneori prea schematice și nu dau destule informații și material concret. În special programa claselor I-a—IV-a, pentru care nu există manuale, lasă pe seama învățătorului interpretarea problemelor de limbă, nu-i dă orientarea metodologică necesară și nici material suficient. Cadrele didactice simt nevoia unor modele de lecții prelucrate și de schițe de plan și cer indicații precise asupra materialului de limbă care urmează să fie folosit în conversații. Pentru a suplini lipsa manualelor, credem că programa ar trebui dezvoltată și îmbogățită cu material concret. În special la clasele I—II, unde nu se editează manuale, programa trebuie să cuprindă, eventual lista de cuvinte, propoziții, expresii etc. Paralel cu reținerea cuvintelor din fondul principal, elevii trebuie să acorde atenție și regulilor elementare de gramatică și ortoepie specifice limbii romîne, cum ar fi acordul, accentul sau pronunțarea anumitor sunete. Programa prevede însă 30—40 de ore pentru însușirea diferențelor dintre alfabetul nostru și cel maghiar (c = k; a = á; s = sz; ș = s etc.), ceea ce, categoric, e prea mult. În schimb se neglijează sunetele specifice limbii romîne (ă, î, ge, gi, ghe, ghi etc.), pe care elevii maghiari le învață destul de greu. Apoi unele formulări ale programei nu sînt tocmai juste: « Elevii vor întocmi *dicționare* cu cuvintele cele mai grele » (p. 23 programa claselor I—IV).

Credem că ar fi bine să se întocmească *programe speciale* pentru predarea limbii romîne în toate clasele școlilor maghiare, avînd în vedere specificul limbilor romînă și maghiară. Pentru clasele a V-a—a X-a, repartizarea liniară a materiei și dozarea ei în funcție de dificultăți constituie un considerabil progres.

---

[1] Hotărîrea sesiunii lărgite a Secției a VI-a (Știința limbii, literatură și arte) a Academiei R.P.R. (iulie 1951).

[2] M.I.P. Limba și literatura romînă, programa pentru școlile cu limba de predare a minorităților naționale, clasa a VIII-a—a XI-a.

BDD-A10211 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 17:04:20 UTC)

În felul acesta şi prin numărul sporit de ore se evită repetarea monotonă a problemelor şi se adîncesc capitolele mai complicate. Nu înţelegem însă de ce programa de clasa a V-a prevede recapitularea cunoştinţelor de morfologie şi sintaxă însuşite în clasele a III-a—a IV-a numai în 3 ore. În asemenea condiţii, recapitularea se reduce la schematism şi nu aduce nici un rezultat practic. Socotim de asemenea că nu e justă proporţia orelor destinate diverselor capitole. Cele 18 ore consacrate verbului sînt insuficiente, mai ales în comparaţie cu numărul de ore destinate substantivului (12) şi pronumelui (14).

Ministerul Învăţămîntului trebuie să vegheze la aplicarea strictă şi creatoare a programelor şi manualelor. Lucrurile însă nu stau totdeauna aşa. De pildă, subiectele pentru lucrările scrise, trimise de minister, n-au fost totdeauna întocmite cu toată grija. S-au strecurat astfel probleme care nu sînt cuprinse în program. La clasa a X-a, bunăoară, unul din subiecte a fost «caracterizaţi personajul principal din Ciocoii vechi şi noi» de N. Filimon, deşi despre N. Filimon nu se învaţă nimic în şcolile cu limba de predare maghiară. Alt exemplu, în chestionarul pentru examen, în clasa a VII-a a figurat şi bucata «Ardealul» de N. Bălcescu, bucată care se găseşte în manualul de clasa a V-a.

Trecînd la problema manualelor, semnalăm unele lipsuri care fac dificilă îndeplinirea sarcinilor de învăţămînt. De pildă: *a)* manualele sînt prea voluminoase şi prea grele, încît chiar cele mai bune cadre didactice, în clasele cele mai bune, nu pot preda tot materialul. Aşa este bunăoară manualul pentru clasa a VII-a, care, de altfel, mai are o lipsă gravă prin faptul că exerciţiile de gramatică nu corespund lecturii pentru care sînt prescrise; *b)* textele alese sînt prea grele, stilul e dificil, sînt prea multe cuvinte necunoscute. Aşa e, de pildă, o parte din manualul pentru clasa a IV-a sau, în manualul pentru clasa a V-a, fragmentul din Vlahuţă (p. 39); *c)* se acordă prea puţină atenţie cultivării limbii literare; există prea multe bucăţi improvizate şi scrise într-un stil nu destul de îngrijit (mai ales în manualele pentru clasa a V-a şi a VI-a). Semnalăm numai cîteva cazuri: *Mişu şi Rodica duc caş la o mătuşă. Mătuşa e acasă. Mulţumeşte şi spune: caşul e bun.* Succesiunea aceasta de propoziţii ar putea fi stilizată aşa: *duc caş unei mătuşi. Mătuşa este acasă: ea le mulţumeşte şi le spune: caşul e bun* (manualul cl. a III-a, p.21); sau: *Vîntul leagănă o cireaşă* (p. 33), sau *zăpada acoperă* (?!) *copacii*. Uneori vocabularul şi metaforele sînt greu de înţeles de către elevi: *Plutonierul cu ochii injectaţi de ură* (manual cl. a V-a, p. 63); sau: *a pornit să cînte iară plugul pe ogor* (ibidem, p. 62). Se cuvine a acorda mai multă atenţie transcrierii corecte a numelui scriitorilor: Petru Dumitriu, nu Petre Dumitriu (manual cl. a VI-a, p. 96). De asemenea, în explicaţiile şi în exerciţiile date, timpurile verbale sînt folosite adesea arbitrar (vezi în acelaşi manual p. 97).

Pe de altă parte, nu este admisibil ca manualele care sînt puse în mîna elevilor pentru a-i învăţa corect limba romînă să cuprindă greşeli de traducere din limba romînă în limba maghiară sau invers. Manualul de clasa a VII-a traduce pe *a păli* prin magh. *elsápadni*, care înseamnă a deveni palid, pe cînd în fraza

BDD-A10211 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 17:04:20 UTC)

din Creangă *bătea pământul sau păretele, sau vreun lemn de care mă păleam*, verbul *a păli* se traduce în magh. *megütni* « a se lovi », nu *elsápadni*.

Remedierea lipsurilor existente şi revizuirea atentă a programelor şi manualelor trebuie să preocupe în mod special forurile răspunzătoare de studiul limbii romîne în şcolile minorităţilor naţionale, pentru ca acest studiu să fie just orientat.

★

Analiza rezultatelor obţinute la examenele de fine de an cuprinde o serie de fapte pozitive. Există desigur încă destule dificultăţi şi lipsuri care se cer remediate. Pentru aceasta e necesar ca ele să fie semnalate şi privite mai îndeaproape, căci, dacă există unele şcoli în centre mari (Liceul mixt maghiar din Bucureşti sau liceele din Cluj), unde s-au realizat însemnate progrese, rămîn foarte numeroase şcoli, mai ales cele din provincie, unde studiul limbii romîne în şcolile maghiare nu e privit cu toată seriozitatea. Se întîmplă în unele şcoli să nu se dea nici o atenţie studiului limbii romîne. Elevii nu ştiu să vorbească deloc romîneşte, totuşi ei au note mari la acest obiect (Marghita, reg. Bihor). Fără îndoială că astfel de cazuri, credem izolate, trebuie să dispară cu desăvîrşire.

Ce dificultăţi şi lipsuri sînt de semnalat din materialul cules la examenele de limba romînă? Înainte de toate, greutăţi însemnate pune pronunţarea corectă, accentul şi acordul în limba romînă. Printr-o muncă asiduă, prin repetiţii sistematice şi mai ales prin exemplul personal al învăţătorului, care înainte de toate trebuie să stăpînească bine limba romînă, se poate asigura un progres continuu în învăţarea limbii romîne şi în însuşirea celor mai dificile probleme de gramatică. Dovadă e faptul că elevii şcolii maghiare din capitală vorbesc foarte bine romîneşte, pronunţă corect şi construiesc just frazele romîneşti. Progrese bune au făcut şi Liceul de băieţi maghiar din Cluj, şi, desigur, elevii multor şcoli unde cadrele didactice muncesc cu zel şi devotament pentru formarea tinerelor cadre care ies de pe băncile şcolii.

Deşi teoretic se cunosc o mulţime de reguli gramaticale, aplicarea lor se face mai anevoios. Îndeosebi problema accentului constituie o dificultate serioasă, deoarece în romîneşte accentul e mobil, iar în maghiară cade totdeauna pe prima silabă. De asemenea pronunţarea lui *ă*, *î* — inexistente în maghiară — e adesea deformată de către elevii maghiari. Manualele şi mai ales munca în clasă cu elevii trebuie să acorde mai multă atenţie tratării sunetelor specifice limbii romîne.

Frecvente sînt greşelile de morfologie şi sintaxă mai ales la capitolele de gramatică care se deosebesc esenţial de respectivele capitole maghiare sau nu există în limba maghiară. Genul substantivelor e o problemă nouă pentru elevii maghiari. În scris şi în povestiri, la examene, s-a putut observa că ei spun: *un babă*, *o rezultat*, că fac greşit acordul între adjectiv şi substantiv sau nu-l fac deloc: *cărţi frumos*, *elevi numeroase* etc., desigur pentrucă nu s-au tratat îndeajuns aceste probleme în clasă. Nu mai vorbim de pronumele personal, în

BDD-A10211 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 17:04:20 UTC)

special de formele lui scurte şi de articolul adjectival, unde adesea greşesc şi elevii romîni.

Folosirea timpurilor verbale implică dificultăţi şi se fac aici numeroase greşeli, tot pentru că nu s-au subliniat îndeajuns diferenţele ce există între limba romînă şi limba maghiară. De aceea elevii confundă între ele formele de perfect simplu, perfect compus şi mai mult ca perfect, inexistente în limba maghiară care nu cunoaşte decît un singur perfect); de aceea, între *făcu, făcuse, făcea, făcut*, adesea nu se face nicio deosebire (în maghiară le corespunde perfectul *csinált*). La conjugarea reflexivă elevii se deprind greu să folosească corect pronumele în acuzativ sau în dativ. Ei omit uneori pronumele reflexiv sau îl plasează greşit. Profesorul trebuie să fie foarte atent aici pentru a-i deprinde să construiască corect; exemplul bun trebuie să pornească de la profesor, care nu trebuie să încurajeze o exprimare greşită de felul acesteia: *Nu se există să fie aşa* (Liceul mixt maghiar, Bucureşti).

Capitolul prepoziţiilor e superficial tratat în programă şi în manual. Folosirea corectă a prepoziţiilor implică serioase dificultăţi tocmai pentru că e o parte de vorbire intraductibilă, care intră însă în variate construcţii sintactice, constituind un specific al limbii noastre. Într-o singură oră, cît prevede programa, nu se poate preda elevilor folosirea prepoziţiilor (care nu există în limba maghiară), a conjuncţiilor şi interjecţiilor. Tratînd în acest fel problema, nu e de mirare că elevii substituie adesea o prepoziţie alteia, fiindcă nu sînt lămuriţi asupra rolului ei sintactic: *jos la stradă; a luptat pe turci; a mers în Cluj.*

Sintaxa, ca un capitol complicat şi vast al gramaticii, cere eforturi susţinute pentru a o înţelege bine şi a o folosi corect în vorbire şi în scris. Pe bază de analogie şi de scoatere în evidenţă a diferenţelor dintre cele două limbi, se pot profunda cu folos capitolele cele mai dificile de sintaxă a limbii romîne. Aşa, bunăoară, complementul (în limba maghiară sînt vreo 13 feluri, pe cînd în limba romînă doar 7, după gramaticile existente pînă acum), atributul substantival necunoscut în limba maghiară), fac pe elev să comită numeroase greşeli: *lingură lemn (fakanál)* în loc de *lingură de lemn* etc.

★

Cadrele didactice cărora le revine sarcina de a preda limba romînă în şcolile minorităţilor naţionale trebuie să-şi intensifice munca şi să obţină rezultate practice tot mai bune, avînd în vedere importanţa cunoaşterii limbii romîne pentru viaţa politică, socială şi culturală a patriei noastre, pentru ridicarea continuă a nivelului ideologic şi profesional al elevilor de toate gradele. Cultivarea limbii romîne literare, lupta împotriva greşelilor frecvente la elevii de naţionalitate maghiară, eliminarea lipsurilor şi învingerea tuturor dificultăţilor care stau în calea învăţării temeinice a limbii romîne sînt sarcini colective, dar în acelaşi timp şi sarcini de onoare, individuale, ale fiecărui dascăl de limba romînă. E regretabil că la examene, atît la Cluj cît şi la Bucureşti, s-a putut observa

BDD-A10211 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 17:04:20 UTC)

prea puțină preocupare de a studia temeinic problemele limbii literare. E drept că elevii știu să povestească amănunte despre viața, opera, conținutul unui fragment ales dintr-un scriitor. Prea puțin însă se insistă asupra particularităților de limbă, a contribuției scriitorului la îmbogățirea limbii vorbite. Analiza stilistică e complet neglijată, încît elevii nu pot sezisa frumusețile imaginilor poetice, expresivitatea unor construcții alese cu grijă de către un artist al cuvîntului. Vocabularul elevilor și modul lor de a construi frazele rămîn mereu sărace; ei repetă adesea anumite formule stereotipe, învățate după notițele luate în școală, fapt care prejudiciază în chip serios însușirea bogată a formelor de limbă așa cum ni le oferă paginile de antologie din clasicii noștri. Simplificînd și schematizînd opera, viața și creația scriitorilor noștri, noi nu facem decît să eliminăm o parte esențială a operelor: modelul corect de limbă.

★

După cum reiese din constatările făcute, trebuie să se acorde o atenție și mai mare studierii limbii romîne în școlile minorităților naționale, rolul organizării, al controlului și al stimulării acestei activități revenindu-i în primul rînd ministerului respectiv prin secțiile de învățămînt ale sfaturilor populare.

Trebuie să se obțină ca învățătorii și profesorii în munca cu elevii în clasă să acorde cea mai mare atenție *studiului comparativ* al limbilor, aspectelor specifice limbii romîne, problemelor de vocabular, în special *fondului principal de cuvinte și gramaticii*. Trebuie părăsită cu desăvîrșire metoda retrogradă a memorizării mecanice, fără a înțelege pe deplin textul respectiv; teoria stearpă, definițiile vagi, comoditatea în predare sînt resturi vătămătoare ale concepției și practicii burgheze, care n-au ce căuta în școala nouă, pusă în slujba poporului muncitor. Elevul trebuie îndrumat, stimulat și controlat în studiul său pentru ca să capete cunoștințe temeinice de limbă.

(Articol redactat pe baza materialului culeș de pe teren de Colectivele Institutelor de lingvistică)

BDD-A10211 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 17:04:20 UTC)